

Πρωτοχρονιά στα
Άγραφα



ΚΕΙΜΕΝΟ : ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΑΝΝΑ Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΑΓΡΑΦΑ. Είναι το τμήμα εκείνο των Αγράφων, που περιλαμβάνεται στα όρια του νομού Καρδίτσας και εκτείνεται κυρίως στα δυτικά και νότια της τεχνητής Λίμνης Πλαστήρα.

Στις αρχές του 1997 ανακαλύψαμε -με αρκετή καθυστέρηση οφείλω να ομολογήσω- τη **Λίμνη Πλαστήρα** και μαζί μ' αυτήν τα **Θεσσαλικά Άγραφα**. Είναι το τμήμα εκείνο των Αγράφων, που περιλαμβάνεται στα όρια του νομού Καρδίτσας και εκτείνεται κυρίως στα δυτικά και νότια της τεχνητής Λίμνης Πλαστήρα. Εντυπωσιασμένοι τότε από το φυσικό κάλλος της περιοχής, εξαντλήσαμε όλες σχεδόν τις περιηγητικές μας δραστηριότητες στους πολυάριθμους οικισμούς γύρω από τη λίμνη και σε μια περιορισμένη ακτίνα στις παρυφές των Αγραφιώτικων βουνών. Έτσι τα **Ευρυτανικά Άγραφα**, η τεράστια αυτή ορεινή χώρα του νομού Ευρυτανίας, παρέμεινε για μας άγνωστη και μυστική, αθέατη πίσω από πανύψηλα βουνά.

Το άρθρο που ακολουθεί δεν φιλοδοξεί να θεωρηθεί ένα αφιέρωμα για τα Άγραφα. Είναι στην ουσία μια μικρή προσέγγιση, ένα χρονικό που περιγράφει τις πρώτες μας εντυπώσεις από ένα πολύ περιορισμένο τμήμα των Αγράφων, με τις καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, την Πρωτοχρονιά του 2003. Είναι βέβαιο, πως για μια ολοκληρωμένη παρουσίαση της ανεξάντλητης σε ομορφιά και ενδιαφέρον χώρας των Αγράφων θα απαιτηθούν, πολύς χρόνος, μεγάλη υπομονή και πολλά αφιερώματα.

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΓΡΑΦΑ

*-Και πώς θαρθούμε Κώστα στα **Επιπινιά**;*
ρωτάω στο τηλέφωνο τον συνομιλητή μου.

*-Αφού ξεκινάτε από Θεσσαλονίκη, το δρομολόγιό σας είναι εύκολο και γρήγορο, απαντάει ο **Κώστας Γαντζούδης**. Περνάτε έξω από τα **Τρίκαλα**, φτάνετε στο **Μουζάκι** και στρίβετε νότια. Δεν συνεχίζετε όμως προς τη **Λίμνη Πλαστήρα** ούτε προς τα χωριά της **Αργιθέας** αλλά ανηφορίζετε προς το **Πευκόφυτο**. Μετά περνάτε από το **Πετρίλο** και ψηλά στον ανήνεμο, στα **"Τρία Σύνορα"**, αφήνετε τον νομό **Καρδίτσας** και μπαίνετε στον νομό **Ευρυτανίας**. Κατηφορίζετε τον χωματόδρομο, διασχίζετε το **Τροβάτο** και μετά από καμιά δεκαριά χιλιόμετρα, φτάσατε.*

-Ακούγεται απλό, λέω στον Κώστα

-Και θα είναι ακόμη ευκολότερα, αν ξεκινήσετε νωρίς και δεν σας βρει η νύχτα.

Παραμονή Πρωτοχρονιάς, όλος ο κόσμος προετοιμάζεται πυρετωδώς για τη μεγάλη νύχτα της αλλαγής του χρόνου, παντού επικρατεί συνωστισμός, μέσα και έξω από την πόλη. Μάταια προσπαθούμε να διεκπεραιώσουμε τις δουλειές του γραφείου όσο γίνεται ταχύτερα, το καλύτερο που μπορούμε να πετύχουμε, είναι να εγκαταλείψουμε τη Θεσ-

σαλονίκη στις 1 το μεσημέρι.

-Μην ανησυχείς, έχουμε άφθονο χρόνο μέχρι το τελευταίο φως, λέω στην Άννα.

Φτάνοντας στο **Μουζάκι** το οδόμετρο δείχνει 240 χλμ. και το ρολοί 4:30 το απόγευμα. Πέρα από κάθε πρόβλεψη χρειαστήκαμε τριψήμια ώρες για να διασχίσουμε τη Θεσσαλονίκη και να διανύσουμε τα 240 χλμ. ως το **Μουζάκι**. Ήδη ο ουρανός είναι σκεπασμένος με βαριά, απειλητικά σύννεφα, το φως της μέρας αδυνατίζει συνεχώς. Περνάμε μέσα από τη γεμάτη ζωή και κίνηση κωμόπολη του **Μουζακίου** και μετά από 3 χλμ. βρισκόμαστε στην κατεύθυνσή μας για **Πευκόφυτο**. Μια γέφυρα περνάει πάνω από ένα φουσκωμένο και θολό ποτάμι, που σύμφωνα με το χάρτη, πρέπει να είναι ο ποταμός **Πάμισος**. Εγκαταλείπουμε την ωραία κοιλάδα του ποταμού και αρχίζουμε ν' ανηφορίζουμε ανάμεσα από δάσος δρυός προς το **Πευκόφυτο**. Το συναντάμε μετά από 6 χλμ και άφθονες στροφές σε υψόμετρο 730μ. Το χωριό δείχνει έρημο. Εκτός από μία καμινάδα που καπνίζει, δεν συναντάμε άλλη ένδειξη ζωής.

Ο δρόμος συνεχίζει ν' ανηφορίζει, ήδη στο μισοσκόταδο διακρίνονται οι χαρακτηριστικές σιλουέτες των έλατων και πεύκων. Τα πρώτα χιόνια κάνουν την εμφάνισή τους στα





Αναρίθμητοι μικροί και μεγάλοι καταρράκτες κοσμούν το Αγραφιώτικο τοπίο με τα αφρισμένα τους νερά.

πρανή και καθώς κερδίζουμε υψόμετρο, το τοπίο γίνεται κατάλευκο, το χιόνι και ο πάγος επεκτείνονται επικίνδυνα και στο οδόστρωμα. Συνεχίζουμε αργά και με τετρακίνηση τη μοναχική μας πορεία, το τελευταίο αυτοκίνητο το έχουμε συναντήσει πολλή ώρα πριν, χαμηλά στον κάμπο.

-Τελικά δεν την αποφύγαμε τη νύχτα, λέω στην Άννα. Κουράγιο, μας μένουν λιγότερα από 50 χλμ. ορεινής διαδρομής, κάποια από τα οποία είναι χωματόδρομος.

-Ακούγεται πολύ παρήγορο, μου απαντάει γελώντας. Το μόνο που αναρωτιέμαι είναι, πού θα μας βρει η αλλαγή του χρόνου. Σκέφτομαι, πως θάναι μεγάλη πρωτοτυπία να περάσουμε την Πρωτοχρονιά μας στο αυτοκίνητο, μέσα σ' αυτή την ερημιά.

Ανηφορίζουμε συνεχώς, φτάνουμε στον αυχένα με το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου, σε

υψόμετρο 1550μ. Στο ελάχιστο τελευταίο φως που απομένει, ανοίγει για πρώτη φορά ο νότιος ορίζοντας και αποκαλύπτονται μακροτάτοι επιβλητικοί όγκοι των Αγραφιώτικων βουνών. Παντού κυριαρχούν μεγάλα έλατα και οξυές, το χιόνι είναι άφθονο. Μια πινακίδα μας δείχνει προς τα δυτικά την κατεύθυνση προς την κοινότητα της Ανατολικής Αργιθέας. Βρισκόμαστε ακόμα στον νομό Καρδίτσας, η άσφαλτος όμως που κατηφορίζει προς τα νότια, μας φέρνει όλο και πιο κοντά στον νομό Ευρυτανίας. Η ένδειξη στο οδόμετρο δείχνει 261 χλμ. και μετά από 500 περίπου μέτρα μια δεύτερη πινακίδα μας δείχνει αριστερά την κατεύθυνση προς **Τροβάτο**, σε απόσταση 27 χλμ.

*-Βρισκόμαστε σε καλό δρόμο, λέω στην Άννα. Στα 268 χλμ. μια νέα πινακίδα μας οδηγεί αριστερά προς **Πετρίλο**, ένα ακόμη κομβικό σημείο της διαδρομής μας. Στον μικρό οικισμό *Αργυραίκα* καπνίζει μια καμινάδα, το Πετρίλο όμως είναι έρημο. Εδώ και δύο περίπου χιλιόμετρα κινούμαστε σε χωματόδρομο. Ένα παρακλάδι του κατηφορίζει προς τα δεξιά και μια πινακίδα αναγράφει μια μεγάλη ομάδα οικισμών, που σύμφωνα με το χάρτη, βρίσκονται έξω από την βασική διαδρομή μας. Καμιά άλλη πινακίδα δεν υπάρχει στο Πετρίλο, που να μας παραπέμπει στον προορισμό μας. Αποφασίζουμε ν' αγνοήσουμε το δεξιό παρακλάδι και ν' ακολουθήσουμε τον στενό χωματόδρομο που διασχίζει το χωριό. Δεν συναντάμε καμιά ένδειξη ζωής, ούτε καμινάδες, ούτε φωτισμένα σπίτια, ούτε ανθρώπους. Στην έξοδο του οικισμού ο δρόμος μοιάζει περισσότερο με δασικό, παρά με κεντρική αρτηρία που συνδέει δύο νομούς. Σταματάμε προβληματισμένοι, μελετάμε και πάλι το χάρτη και ομόφωνα συμπεραίνουμε, πως αυτός πρέπει να είναι ο κύριος δρόμος που οδηγεί στον προορισμό μας.*

Ανήφορος, δύσκολος χωματόδρομος με λασπωμένο χιόνι, ρέματα με άφθονα νερά, βρύσες και καταρράκτες δίπλα στο δρόμο, ομίχλη και βροχή, λίγο πιο πάνω χιονοθύελλα, δάσος με έλατα, τοπίο μοναχικό και παρθένο. Μια άγρια ομορφιά, συγκλονιστική και πρωτόγνωρη ξετυλίγεται κάθε στιγμή μπροστά στα φώτα του αυτοκινήτου. Βαθιά ανησυχία μας κυριεύει από την κατάσταση του χιονισμένου δρόμου. Είναι αδύνατον να προβλέψουμε τι



Η γραφική ξύλινη πινακίδα πάνω από τον φουσκωμένο Αγραφιώτη δείχνει την αρχή του παμπάλαιου μονοπατιού, που διασχίζοντας τον ορεινό όγκο καταλήγει στα Άγραφα

θα συναντήσουμε πιο πάνω. Κάθε επικοινωνία με το κινητό είναι αδύνατη. Η Άννα δίπλα μου είναι αμίλητη από ώρα.

Ξαφνικά, στα 276,5 χλμ. ακριβώς, η δέση των φώτων πέφτει απρόσμενα πάνω σε μια πινακίδα. Αριστερά στα 8 χλμ. οδηγεί προς **Βραγγιανά**, ενώ δεξιά συνεχίζει προς **Τροβάτο**. Στην στιγμή τα χαμόγελα επιστρέφουν, ανασαίνουμε βαθιά με ανακούφιση. Τουλάχιστον τώρα είμαστε βέβαιοι, πως δεν έχουμε χαθεί. Λίγο πιο πάνω, στα 279 χλμ., η αβεβαιότητα μας εγκαταλείπει οριστικά. Βρισκόμαστε σε υψόμετρο 1550μ. στον περίφημο αυχένα **Τρία Σύνορα**, στα όρια των νομών Ευρυτανίας και Καρδίτσας. Μετά από πολλή ώρα ο δρόμος ξαναρχίζει να κατηφορίζει, είναι βέβαιο, πως καμιά κακοτοπιά δεν μπορεί πια να μας απειλήσει.

Στα 287 χλμ. βρισκόμαστε στην πλατεία του Τροβάτο, με την παλιά εκκλησία του Αγίου

Δημητρίου, μια στοιχειώδη Χριστουγεννιάτικη διακόσμηση, μερικά φωτισμένα παράθυρα κι έναν ηλιχωμένο που ανταποδίδει τον χαιρετισμό μας. Επιτέλους παρουσία ζωής! Το μεγάλο ιστορικό χωριό δεν ξεπερνάει τους 20 μόνιμους κατοίκους τον χειμώνα, ενώ το καλοκαίρι, με τη θαυμάσια φύση και το υψόμετρο των 1060μ. συγκεντρώνει εκατοντάδες. Μερικά χιλιόμετρα έξω απ' το Τροβάτο μια πινακίδα τοποθετημένη σε λανθασμένη θέση μας αποπροσανατολίζει. Αντί να πάρουμε κατεύθυνση προς Άγραφα, που θα μας οδηγήσει στα Επινιανά, λοξοδρομούμε αριστερά και μετά από 4 περίπου χλμ. καταλήγουμε στα Βραγγιανά. Το ταξίδι μας δεν λείει να τελειώσει. Περιπλανιόμαστε για λίγο στον αραιοχτισμένο οικισμό. Κι εδώ επικρατεί η ίδια εικόνα μελαγχολίας και ερημιάς. Ψιλόβροχο και κρύο, λασπωμένοι δρόμοι, δυό-τρία φωτισμένα παράθυρα που μόλις διακρίνονται μες την

Στην αίθουσα υποδοχής και εστίασης κυριαρχεί η πέτρα. Τη μία γωνιά καταλαμβάνει ένα μεγάλο τζάκι. Η ζέστη που εκπέμπουν τα τεράστια κούτσουρα γίνεται αισθητή από την πρώτη στιγμή που ανοίγουμε την πόρτα.

ομίχλη, ένα καφεενδάκι με δύο ανθρώπους όλους κι όλους, κάποιοι στύλοι της ΔΕΗ διακοσμημένοι με λίγα ταπεινά λαμπάκια. Παραμονή Πρωτοχρονιάς στα Βραγγιανά, στα Άγραφα της Ευρυτανίας.

-Έχω ανάγκη να βρεθώ με ανθρώπους, λέει ξαφνικά η Άννα και δεν την αδικώ.

Επιστρέφουμε στην κύρια αρτηρία που δεν παύει να είναι χωματόδρομος. Ελάχιστα χιλιόμετρα μας χωρίζουν πια από τα Επινιανά. Στην γέφυρα του βουερού **Άγραφιώτη** συναντάμε τη διασταύρωση, που στην ευθεία συνεχίζει προς τον οικισμό των Αγράφων και το Καρπενήσι, ενώ δεξιά ανηφορίζει προς Επινιανά. Κάποια από τα φώτα του χωριού διακρίνονται ψηλά απέναντί μας, μετά από λίγο όμως χάνονται. Παίρνουμε αργά τις στροφές του δύσκολου χωματόδρομου, με τα νεροφαγώματα και τις άφθονες κατολισθήσεις. Προσπαθώ να σκεφθώ ή να πω κάτι αισιόδοξο, μα δεν μου βγαίνει τίποτε. Εξάλλου τα Επινιανά παραμένουν αθέατα. Τα πρώτα εκείνα λίγα φώτα έχουν χαθεί μες το σκοτάδι. Ξαφνικά, μετά από μια στροφή του δρόμου, ο ορίζοντας ανοίγει. Το χωριό προβάλλει απέναντί μας με μια μεγάλη εκκλησία, που δεσπάζει ολόφωτη στο υψηλότερο σημείο. Λίγο χαμηλότερα λάμπει μες το σκοτάδι, με όλα τα φώτα του αναμμένα, ο Ξενώνας. Και μπροστά του ακριβώς, μερικές σειρές από λαμπάκια σχηματίζουν το Χριστουγεννιάτικο δέντρο μ' ένα λαμπρό άστρο στην κορυφή του.

ΞΕΝΩΝΑΣ "ΠΑΝΟΡΑΜΑ" ΕΠΙΝΙΑΝΩΝ

Μετά από 300χλμ. και 6 ώρες οδήγησης σταματάμε στις 7 το βράδυ στην πλακόστρωτη πλατεία των Επινιανών, μπροστά στον Ξενώνα **Πανόραμα**.

-Επιτέλους, είχαμε αρχίσει ν' ανησυχούμε, λέει ο Κώστας.

Όλη η οικογένεια είναι παρούσα και μας υποδέχεται, η γυναίκα του η **Γιώτα** και οι μικρές του κόρες, η **Ιουλία** και η **Ράνια**. Στην

αίθουσα υποδοχής και εστίασης κυριαρχεί η πέτρα. Τη μία γωνιά καταλαμβάνει ένα μεγάλο τζάκι. Η ζέστη που εκπέμπουν τα τεράστια κούτσουρα γίνεται αισθητή από την πρώτη στιγμή που ανοίγουμε την πόρτα. Σε απόσταση ασφαλείας από το τζάκι κάθεται ένα ζευγάρι νέων ανθρώπων. Μας καλωσορίζουν πρόσχαρα. Είναι ο **Αποστόλης** και η **Γιάννα** από την Αθήνα, που ήδη διανύουν την τρίτη ημέρα της επίσκεψής τους στα Επινιανά.

-Για απόψε συμπληρώθηκε ο αριθμός, αναγγέλλει ο Κώστας. Αύριο περιμένουμε να 'ρθούν και οι υπόλοιποι. Κοιπάστε όμως κοντά στο τζάκι να ζεσταθείτε, να πιείτε ένα τσιπουράκι να συνέλθετε από το δρόμο.

Ένας δυνατός θόρυβος ακούγεται ξαφνικά έξω από την τζαμαρία. Η βροχή ξεσπάει με φοβερή ένταση, που ενισχύεται ακόμη περισσότερο από τον δυνατό αέρα. Τυλίγομαι με το μπουφάν, παίρνω το ποτηράκι μου και βγαίνω έξω από την αίθουσα. Προφυλαγμένος από το μεγάλο υπόστεγο κάθομαι σ' ένα τραπεζάκι, δίπλα στο νυχτερινό ξέσπασμα της φύσης. Αμέτρητα σταγονίδια φέρνει πάνω μου ο αέρας, μ' αφήνουν όμως αδιάφορο. Η πόρτα ανοίγει και βγαίνει η δεκάχρονη Ιουλία, κρατώντας στα χέρια ένα δισκάκι.

*-Πού να σας φέρω το μεξέ σας, κύριε Θεόφιλε;
-Εδώ κορίτσι μου, είναι όμορφα δίπλα στη βροχή.*

Σηκώνω το ποτήρι μου και χαιρετώ την Άννα και τους άλλους στην μέσα πλευρά της τζαμαρίας. Ύστερα το ξαναγεμίζω. Η βροχή χάνει λίγη από την αρχική της ένταση, ο αέρας μοιάζει να κοπάζει κι αυτός. Ένα παχύ στρώμα ομίχλης θρονιάζεται πάνω από τα Επινιανά. Οι σκούροι όγκοι των αντικρινών βουνών εξαφανίζονται, απομένουν μόνον οι θολές ανταύγειες των φώτων του χωριού. Σηκώνω όσο μπορώ τον γιακά μου, βάζω τα χέρια μου στις τσέπες και κάθομαι ακίνητος απέναντι σ' αυτό το μυστήριο σκηνικό, εδώ στην καρδιά των Αγράφων, παραμονή Πρωτοχρονιάς.

-Αρκετά έμεινες στην υγρασία, ακούγεται



Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ δεσπόζει ολόφωτη στο υψηλότερο σημείο των Επινιανών. Λίγο χαμηλότερα ο ξενώνας ΠΑΝΟΡΑΜΑ συμπληρώνει με την δική του παρουσία το νυχτερινό Χριστουγεννιάτικο σκηνικό.

Ξαφνικά η φωνή του Κώστα. Έλα να πιούμε ένα κρασάκι και να ευχηθούμε για το καλό του χρόνου.

Μέσα ο τόπος μοσχοβολάει ήδη από την χοιρινή τηγανιά και τα ψητά λουκάνικα. Όλα είναι ωραία. Και το κοκκινέλι και οι τηγανιτές πατάτες και το θαυμάσιο ντόπιο τυρί και οι κουβέντες της παρέας και η γλυκιά ζέστη από το τζάκι που μας ναρκώνει. Μετά την ένταση τόσων ωρών, νοιώθουμε την ζοτικότητά μας σιγά-σιγά να μας εγκαταλείπει. Μου ρίχνει η Άννα μια ματιά, που δεν δυσκολεύομαι καθόλου να την ερμηνεύσω.

-Συγχωρέστε μας για λίγο, λέω στην ομήγυρη, πρέπει να ανακτήσουμε τις δυνάμεις μας για αργότερα.

Το δωμάτιό μας είναι περιποιημένο και ζεστό, ο απόηχος της βροχής πάνω στη μεταλλι-

κή επιφάνεια της στέγης, φτάνει πολύ ευχάριστα ως τ' αυτιά μας. Αποκοιμώμαστε μέσα σε ελάχιστα λεπτά, χωρίς να το καταλάβουμε...

Την πρώτη φορά που κοιτάζω το καντράν του ρολογιού, αδυνατώ να συνειδητοποιήσω το χρόνο. Με μια δεύτερη ματιά διαπιστώνω, πως έχουν περάσει 10 λεπτά μετά τα μεσάνυχτα, πράγμα που σημαίνει, πως διανύουμε ήδη τα πρώτα λεπτά του 2003.

-Καλή χρονιά, λέω στην Άννα. Είναι η πρώτη φορά, από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου, που η αλλαγή του χρόνου με βρίσκει κοιμισμένο στο κρεβάτι.

-Και εύχομαι αυτό το γεγονός, να μην έχει και σημειολογικές προεκτάσεις στη χρονιά που μόλις μπήκε, λέει γελώντας η Άννα. Πάμε τώρα να συναντήσουμε τους φίλους μας.

Στη ζεστή και στολισμένη αίθουσα έχουν

Ο Αγραφιώτης πηγάζει από τα υψίπεδα στην περιοχή των Τριών Συνόρων και μετά από μια πολυδαίδαλη και συναρπαστική πορεία στο κέντρο των Αγράφων από Βορρά προς Νότο, καταλήγει στην τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών, στα δυτικά του Καρπενησίου.

προσθεθεί και μερικά καινούργια πρόσωπα από τους κατοίκους του χωριού. Όλοι είναι φιλικοί και χαρούμενοι, το κρασί ρέει άφθονο, οι ευχές δίνουν και παίρνουν. Απομονωμένη ψηλά στη γωνία η τηλεόραση μεταδίδει κοινότοπα μηνύματα δημοσίων προσώπων. Κανείς δεν τα ακούει. Εδώ, στα απόμακρα Επινιανά των Ευρυτανικών Αγράφων, οι ευχές καθώς και οι μεγάλες και ωραίες κουβέντες δεν έχουν την παραμικρή αξία. Γιατί όλοι είναι βέβαιοι, πως και η νέα χρονιά θα είναι ίδια με τις προηγούμενες. Με τα ίδια προβλήματα, με τους ίδιους κακοτράχαλους δρόμους, με την ίδια αδιαφορία της πολιτείας. *-Το μόνο που ευχόμαστε για τους εαυτούς μας, είναι να εξακολουθούμε να είμαστε γεροί, για ν' αντιμετωπίσουμε με τις δικές μας δυνάμεις τα προβλήματα, όπως κάνουμε όλα αυτά τα χρόνια, καταλήγει ο Κώστας.* Αυτή ήταν ίσως η πιο αισιόδοξη κουβέντα της βραδιάς.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΘΕΟΣΚΟΤΕΙΝΗ

Σύμφωνα με το ρολοί έχει ξημερώσει από ώρα, η μέρα όμως είναι τόσο σκοτεινή, που ελάχιστα διαφέρει από νύχτα. Σ' αυτό βοηθάει και η ομίχλη, που σε συνδυασμό με την άπνοια, έχει δημιουργήσει ένα στρώμα παχύ και αμετακίνητο. Κάτω στην αίθουσα το τζάκι είναι κιόλας αναμμένο, η Γιώτα ετοιμάζει τραχανά και τηγανόψωμα. Βλέποντας τον καιρό καταριέμαι την κακοτυχία μας, ο Κώστας όμως παρεμβαίνει με στωικότητα. *-Χειμώνας είναι, μην περιμένεις ήλιο κάθε μέρα. Σ' αυτό το νόσητρο και με τόσα βουνά και φαράγγια ολόγυρα είναι πολύ συχνές οι ομίχλες και οι βροχές.* Δεν έχει άδικο. Άλλωστε είναι γνωστό, ότι η ευρύτερη γεωγραφική ενότητα των Αγράφων

είναι μία από τις περιοχές της Ελλάδας με τις περισσότερες βροχοπτώσεις. Για να γίνει αυτό αντιληπτό, αρκεί να αναφέρουμε, ότι ο μέσος όρος των ετήσιων βροχοπτώσεων φτάνει ή και ξεπερνάει τα 1800 χιλιοστά του μέτρου. Υπάρχουν βέβαια και μερικοί τόποι στην Ελλάδα, όπως τα Κυκλαδονήσια και κάποιες περιοχές στη νότια Κρήτη, που ο αντίστοιχος μέσος όρος βροχοπτώσεων δεν ξεπερνάει τα 200-300 χιλιοστά.

Κατηφορίζοντας από τα Επινιανά διαπιστώνουμε αμέσως τα αποτελέσματα της νυχτερινής νεροποντής. Μέσα σε λίγες ώρες ο δρόμος έχει αποκτήσει καινούργια βαθιά αυλάκια και σε κάποια σημεία του έχουν κυλήσει από τα πρανή πέτρες, που δεν υπήρχαν κατά τη διάρκεια της άφιξής μας στο χωριό. Κάποιες απ' αυτές, που εμποδίζουν τη διέλευσή μας, κατεβαίνουμε και τις μετακινούμε. Κάποιες άλλες όμως είναι τόσο μεγάλες και βαριές, που η μετακίνησή τους είναι δυνατή, μόνον με ειδικό μηχάνημα, φορτωτή ή μπουλντόζα. (Τις επόμενες μέρες θα διαπιστώναμε την ύπαρξη τέτοιων μηχανημάτων σε διάφορα σημεία της επικράτειας του Δήμου Αγράφων, που επεμβαίνουν αμέσως μόλις υπάρξει πληροφορία, ότι σε κάποιο σημείο έχει κλείσει ο δρόμος εξαιτίας κατολισθήσεων).

Το δεύτερο ορατό αποτέλεσμα της νεροποντής είναι η ποσότητα του νερού στα ποτάμια και στα ρέματα. Ο Αγραφιώτης ποταμός ιδιαίτερα κυλάει μέσα στο μεγαλόπρεπο φαράγγι του με απίστευτη ορμή, μεταφέροντας τεράστιες ποσότητες θολού νερού. Το ποτάμι πηγάζει από τα υψίπεδα στην περιοχή των Τριών Συνόρων και μετά από μια πολυδαίδαλη και συναρπαστική πορεία στο κέντρο των Αγράφων από Βορρά προς Νότο, καταλήγει στην τεχνητή λίμνη των Κρεμαστών, στα δυτικά του Καρπενησίου. Αναρίθμητα ρυά-

ΣΤΟΝ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙ συναντάμε έναν από τους μεγαλύτερους και θεαματικότερους καταρράκτες, που μετά από λίγο συναντάει τον Αγραφιώτη.



Η κάποτε παραδοσιακή αρχιτεκτονική των Αγράφων καταστράφηκε το 1942, όταν οι Ιταλοί πυρπόλησαν τον οικισμό. Το μόνο οίκημα που διασώθηκε είναι το Δημαρχείο.

κια, ρέματα και καταρράχτες αυλακώνουν τις απότομες πλαγιές και καταλήγουν με ορμή στο κεντρικό φαράγγι του Αγραφιώτη. Κάποια απ' αυτά τα ρέματα είναι απίστευτα θεαματικά. Η αφρισμένη πορεία τους διαγράφεται από το ύψος μιας βουνοπλαγιές ως τα βάθη του φαραγγιού για αρκετές εκατοντάδες μέτρα. Όπως πριν λίγους μήνες στον Ασπροπόταμο Τρικάλων, έτσι κι εδώ στα Άγραφα, έχουμε την αίσθηση πως βρισκόμαστε σε μια από τις περιοχές της Ελλάδας με τα πλουσιότερα νερά.

Η μέρα ωστόσο, η πρώτη του 2003, εξακολουθεί να είναι σκοτεινή, με συχνά διαστήματα ξαφνικής νεροποντής. Αφήνουμε την κεντρική οδική αρτηρία που οδηγεί στο Καρπενήσι και ανηφορίζουμε αριστερά (ΒΑ), με κατεύθυνση προς τον οικισμό των Αγράφων, την έδρα του ομώνυμου Δήμου. Είναι μια θαυμάσια διαδρομή 4 περίπου χιλιομέτρων, πλάι στην κοίτη ενός ολοζώντανου ρέματος που κατηφορίζει με ορμή από τα ψηλώματα των Αγράφων, για να καταλήξει μετά από μια σύντομη πορεία στον Αγραφιώτη. Το φαράγγι, αν και πολύ μικρότερο από το κεντρικό του Αγραφιώτη, είναι πολύ όμορφο και, σε μερικά σημεία, άγριο και θεαματικό. Στα σημεία αυτά γίνεται ιδιαίτερα στενό και ο δρόμος είναι χαραγμένος κάτω από ιλιγγιώδεις ορθοπλαγιές, που προκαλούν το δέος. Δυστυχώς, ούτε εδώ λείπουν οι κατολισθήσεις, κυρίως μετά από έντονες βροχοπτώσεις. Το φαινόμενο αυτό που ταλαιπωρεί ένα μεγάλο αριθμό Αγραφιώτικων οικισμών, οφείλεται ουσιαστικά στη σύσταση των πετρωμάτων των Αγράφων που αποτελούνται κυρίως από ασβεστόλιθο και φλύσχη. Ο ασβεστόλιθος αναδύεται στις ψηλότερες θέσεις των βουνών, ενώ ο φλύσχος συγκροτείται από ψαμμιτικά πετρώματα, πυριτικούς και ψαμμιτικούς σχιστόλιθους στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής. Το σαθρό αυτό πέτρωμα το βλέπουμε να εμφανίζεται συνεχώς στα πρανή των δρόμων, με θεαματικές και πολύχρωμες στρώσεις, οριζόντιες, πλάγιες και κατακόρυφες. Καθώς τα πετρώματα αυτά δεν

είναι συμπαγή, εύκολα διαποτίζονται και αποσαθρώνονται από τα νερά των βροχών και των χιονιών, με συνέπεια την μετακίνηση ολόκληρων όγκων απ' αυτά, επάνω σε βαθύτερα αργιλλικά στρώματα, τα "επίπεδα ολισθήσεως".

Δευτερεύοντες λόγοι δημιουργίας των κατολισθήσεων είναι οι απότομες κλίσεις των βουνών, σε συνδυασμό με την καταστροφή των δασών και τις χαραδρώσεις των πλαγιών, οπότε η συγκράτηση του εδάφους γίνεται ολοένα και δυσκολότερη. Η ολοκληρωτική και μόνιμη θεραπεία του προβλήματος μάλλον είναι ανέφικτη στον ορεινό όγκο των Αγράφων, γιατί προϋποθέτει γιγαντιαίες επεμβάσεις στα πρανή και τεράστια χρηματικά ποσά. Οπωσδήποτε όμως είναι δυνατή η βελτίωση της κατάστασης με κάποιες επεμβάσεις και αντιοττηρίξεις στα πιο ευαίσθητα και επικίνδυνα σημεία.

Μετά το φαράγγι ο δρόμος ανηφορίζει και πολύ γρήγορα βρισκόμαστε στα **Άγραφα**, μεγάλο και ωραίο οικισμό και έδρα του ομώνυμου Δήμου από το 1832. Η πλατεία με τα αιωνόβια πλατάνια βρίσκεται σε υψόμετρο 880μ., ενώ υπάρχουν και σπίτια, που είναι χτισμένα σε υψηλότερα σημεία. Η κάποτε παραδοσιακή αρχιτεκτονική των Αγράφων καταστράφηκε το 1942, όταν οι Ιταλοί πυρπόλησαν τον οικισμό. Το μόνο οίκημα που διασώθηκε είναι το Δημαρχείο. Αξιόλογες είναι οι παλιές εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου και της Παναγίας, των αρχών του 17ου αιώνα. Η θέα, όσο μας επιτρέπει η καταχνιά, είναι εξαιρετική προς τις γύρω βουνοκορφές. Δυστυχώς η βροχή εξακολουθεί να πέφτει ασταμάτητα. Είναι αδύνατη η περιήγηση στο χωριό και πολύ περισσότερο η φωτογράφησή του. Έχει όμως ενδιαφέρον να αναφερθούμε, πολύ συνοπτικά έστω, στην προέλευση της ονομασίας "Άγραφα". Σύμφωνα λοιπόν με τον Βυζαντινό χρονογράφο Μιχαήλ Ψελλό το όνομα είναι ήδη γνωστό από τον 8^ο μ.Χ. αιώνα. Ήταν η εποχή της θρησκευτικής μεταρρύθμισης, γνωστής ως "**Εικονομαχίας**". Τότε ο εικονομάχος αυτοκράτορας **Κωνσταν-**



ΑΓΡΑΦΑ. Τοπίο μέσα στα σύννεφα και την ομίχλη, με την κεντρική εκκλησία του Αγίου Δημητρίου.

τίνος Ε΄ ο Πογωνάτος (741-775) έστειλε εξάρχους στις διάφορες επαρχίες της αυτοκρατορίας, για να ελέγξει αν είχαν τηρηθεί οι διαταγές του, για την αφαίρεση από τις εκκλησίες των εικόνων. Και ενώ οι κάτοικοι στα πεδινά της Θεσσαλίας είχαν συμμορφωθεί, οι κάτοικοι των δυτικών ορεινών όγκων αντίθετα, ως συντηρητικοί και δεμένοι με τις παραδόσεις τους, είχαν διατηρήσει τις εικόνες. Δεν περιορίστηκαν όμως μόνον σ' αυτή την ανυπακοή αλλά επιπλέον σκότωσαν τους απεσταλμένους του αυτοκράτορα, θεωρώντας τους ασεβείς και ιερόσυλους. Τότε ο αυτοκράτορας οργίστηκε και διέταξε να διαγράψουν την ανυπότακτη αυτή περιοχή της Δυτικής Θεσσαλίας, από τους χάρτες της αυτοκρατορίας. Έτσι η περιοχή έμεινε γνωστή με την ονομασία "Άγραφα".

Κατά μία άλλη εκδοχή, που υποστηρίζει ο ιστορικός Π. Αραβαντινός αλλά και πολλοί

περιηγητές, η ονομασία "Άγραφα" δόθηκε από τους Τούρκους, όταν αυτοί δεν κατόρθωσαν να υποτάξουν τους κατοίκους του ορεινού αυτού όγκου, με συνέπεια να μην τους καταγράψουν στα φορολογικά τους κατάστιχα. Όποια κι αν είναι η προέλευση της ονομασίας "Άγραφα", το βέβαιο είναι ότι ο τεράστιος και εξαιρετικά δύσβατος αυτός ορεινός όγκος, αποτελεί από τη φύση του φρούριο άπαρτο και κοιτίδα ανυπότακτων και ελεύθερων ανθρώπων, σ' όλη τη διάρκεια της μακραίωνης ιστορίας του.

Τα Άγραφα είναι σήμερα ένας ζωντανός οικισμός, με αρκετούς κατοίκους το χειμώνα, ξενώνες και αρκετά ταβερνάκια. Το καλοκαίρι ο πληθυσμός αυξάνει κατακόρυφα, αφού πολλοί Άγραφιώτες της διασποράς επιστρέφουν στη γενέτειρά τους για θαυμάσιες ορεινές διακοπές. Βρίσκουμε μεσημεριανό καταφύγιο στο ταβερνάκι της **κυρα-Νίκης**



Καθώς ξεπροβάλλει ο πρωινός ήλιος, φωτίζει με υπέροχο φως ένα τμήμα των Επινιανών και στο βάθος τις ολόλευκες κορυφές των Αγραφιώτικων βουνών.

Κομπογιάννη, κοντά στην κεντρική πλατεία. Ο χώρος είναι συμπαθητικός και μικρός, τον ξεσταίνουν ακόμη περισσότερο η φιλόξενη διάθεση της κυρα-Νίκης και το αναμμένο τζάκι. Ό,τι τρώμε είναι θαυμάσιας ποιότητας και γεύσης, δεν ξεχνιέται όμως η εξαιρετική χορτόπιτα, βασιωμένη σε μια απίθανη ποικιλία ντόπιων χορταρικών. Στο ταβερνάκι γνωρίζουμε τον **Νίκο Παρθένη** από τα Βραγγιανά και την γυναίκα του **Αγγελική**. Διαμένοντας μόνιμα στην Αθήνα ο Νίκος αλλά λάτρης του τόπου του και συστηματικός μελετητής της χώρας των Αγραφών, μας προσκαλεί στο κατάλυμα που διατηρεί η οικογένειά του στον συνοικισμό του Αγίου Αντωνίου, κοντά στα Βραγγιανά. Αποδεχόμαστε με χαρά την πρόσκλησή του και δεσμευόμαστε να τους επισκεφθούμε κάποια από τις επόμενες μέρες.

Το απόγευμα προχωράει, ο σκοτεινός καιρός επιταχύνει το πέσιμο της νύχτας. Από τα Ελι-

νιανά μας χωρίζουν 11 χιλιόμετρα, που είναι αδύνατον να καλυφθούν σε λιγότερο από 45' δύσκολης και προσεκτικής οδήγησης, ανάμεσα από τις κατολισθήσεις και τις λάσπες. Νύχτα σχεδόν φτάνουμε στον ξενώ-να. Είναι ωραίο να επιστρέφουμε στη φιλική συντροφιά και στο ζεστό μας καταφύγιο, μετά από μια πολύωρη περιπλάνηση με δύσκολες οδικές και καιρικές συνθήκες.

ΣΤΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΑΠΙΔΙΑΣ

Σ υπνάω χωρίς λόγο στις 2 τη νύχτα. Περιμένω ν' ακούσω τον γνωστό γνώριμο ήχο της βροχής, επικρατεί όμως απόλυτη ησυχία. Κατευθύνομαι προς το παράθυρο, έτοιμος ν' αντικρίσω τον σκούρο ουρανό αλλά μένω έκθαμβος από το πλήθος και τη λαμπρότητα των άστρων. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει προς τα δυτικά ο μεγαλειώδης και υπέροχος πλανήτης Δίας. Επιστρέφω στο

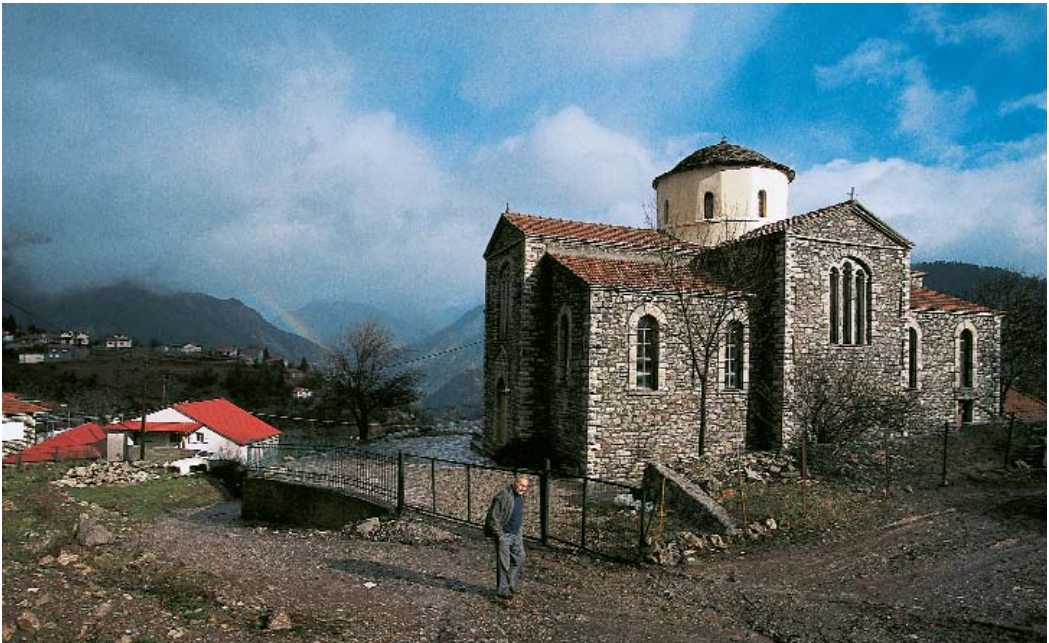
κρεβάτι μου ψιθυρίζοντας ευχές, να διατηρηθεί ο καθαρός ουρανός της νύχτας και στη διάρκεια της μέρας. Στις 6 και 10΄ ξυπνάω οριστικά. Η μέρα χαράζει, ο ουρανός εξακολουθεί να είναι πεντακάθαρος. Είναι πολύ ωρίς ακόμα, ο ξενώνας κοιμάται, η αίθουσά του είναι σκοτεινή. Τι δεν θάδινα αυτή την ώρα για ένα καφεδάκι. !

Βγαίνω στην πλατεία του χωριού και μένω έκθαμβος από το υπερθέαμα που αντικρίζω. Είναι η πρώτη φορά, που η θέα είναι προς κάθε κατεύθυνση απεριόριστη. Όλος ο ορίζοντας προς τα βόρεια, ανατολικά και νότια μοιάζει φυτεμένος με αναρίθμητες βουνοκορφές. Οι πιο ψηλές είναι χιονισμένες, ενώ οι χαμηλότερες είναι καλυμμένες από σκουρόχρωμα συμπαγή δάση έλατων. Ανάμεσά τους σχηματίζονται χαράδρες φοβερές, με πλαγιές τόσο απόκρημνες, που κάθε πρόσβαση είναι αδύνατη. Όλο το τόξο του δυτικού ορίζοντα καταλαμβάνεται από το βουνό που ορθώνεται πάνω από τα Επινιανά, καλυμμένο κι αυτό με πυκνό ελατόδασος. Όπου κι αν γυρίσει κανείς τα μάτια του αντικρύζει ένα αληθινό πανόραμα και δεν είχε άδικο ο Κώστας, που

ονόμασε έτσι τον ξενώνα του. Καθώς το βλέμμα μου επιστρέφει από τους μακρινούς ορίζοντες, πέφτει πάνω στον καπνό μιας καμινάδας, προς την βόρεια άκρη του χωριού. Βηματίζω για λίγο προς τα εκεί και βρίσκομαι μπροστά σ' ένα καφεενεδάκι με τα φώτα αναμμένα. Δύο συμπαθητικοί ηλικιωμένοι άντρες είναι καθισμένοι γύρω από μια στρογγυλή ξυλόσομπα και πίνουν τον καφέ τους. Ανταλλάσσουμε καλημέρες και ευχές για τη νέα χρονιά και σε δύο λεπτά απολαμβάνω κι εγώ αναπάντεχα το πρωινό μου καφεδάκι με την συντροφιά τους. Είναι τα αδέρφια **Κώστας** και **Αποστόλης** και οι δύο από τα Επινιανά. Το καφεενεδάκι είναι λιτό και φτωχικό, σε κάθε γωνιά του ο χρόνος μοιάζει να σταμάτησε αρκετές δεκαετίες πριν. Κάποια στιγμή οι βόρειες χιονισμένες κορυφές φωτίζονται από τις πρώτες ηλιαχτίδες. Είναι ένα θέαμα εκπληκτικό Αποχαιρετώ τα δύο αδέρφια και τρέχω να πάρω τη φωτογραφική μου μηχανή. Ήδη όμως η Άννα είναι έτοιμη, απέναντι σ' αυτόν τον υπέροχο ορίζοντα.

Λίγα λεπτά αργότερα ο ξενώνας ζωντανεύει,

ΕΠΙΝΙΑΝΑ. Η επιβλητική εκκλησία του Αγ. Γεωργίου ατενίζει απο υψόμετρο 1050μ. το πανόραμα των Αγράφων.









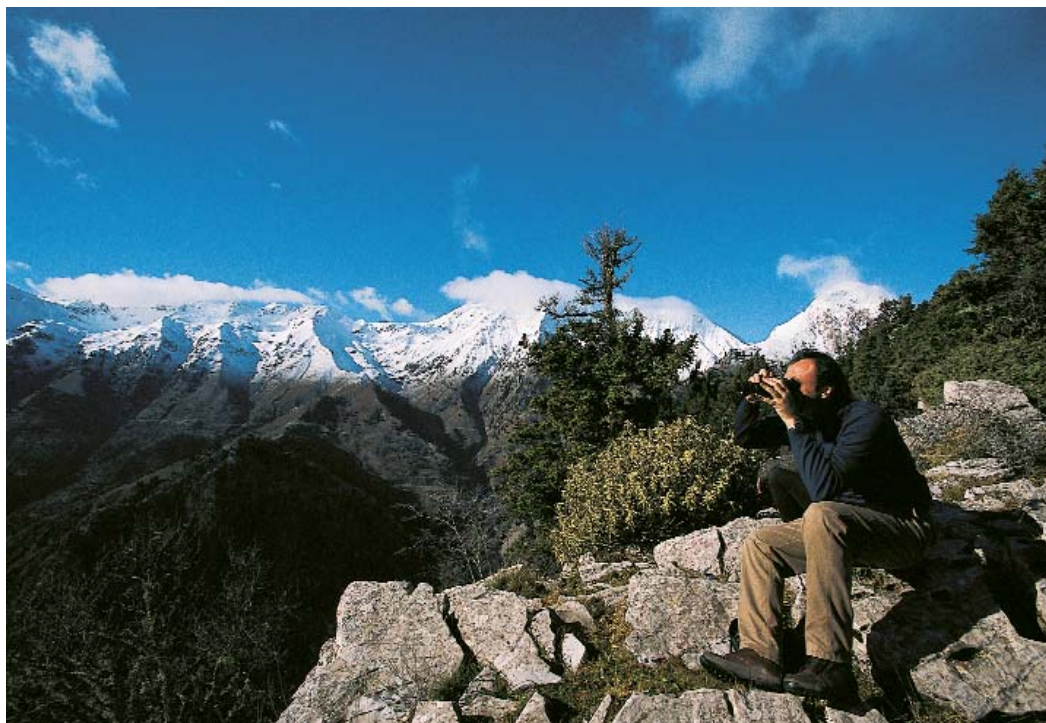
ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ ΑΓΡΑΦΑ. Ένας συνεχόμενος ορίζοντας από ολόθρυες κορυφές.

αχνίζει ο τραχανάς στα πιάτα, μοσχοβολάνε οι τηγανίτες, γεμίζουν οι κούπες με καφέ. Άπλετο φως μπαίνει από τα παράθυρα, ο θαυμάσιος καιρός μας καλεί για περιπλάνηση στη φύση.

*-Με τέτοια ωραία μέρα και ορατότητα σας προτείνω ν' ανεβείτε στο οροπέδιο της **Απιδιάς**, λέει ο Κώστας. Εκεί είναι το αληθινό Πανόραμα. Προσέξτε μόνο τις κατολισθήσεις. Μετά τις τόσες βροχές θα υπάρχουν πολλές πάνω στο δρόμο.*

Με ένα PAJERO PININ ο Αποστόλης και η Γιάννα με το SUZUKI JIMNY εμείς, ξεκινάμε. Διασχίζουμε το χωριό με κατεύθυνση Β-ΒΔ. Αμέσως μετά τα τελευταία σπίτια αρχίζει ένας δασικός δρόμος, που περνάει ανάμεσα από ένα εκπληκτικό δάσος ελάτων, με άφθονα νερά, φαράγγια και ρεματιές με απότομες πλαγιές. Είναι ένα τεράστιο δασικό συγκρότημα, υγιέστατο και σε πολλά σημεία απρόσιτο. Στα δύο περίπου πρώτα χιλιόμετρα οι κλίσεις του δρόμου είναι ήπιες και το οδόστρωμα διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση.

Καθώς όμως ο δρόμος αρχίζει ν' ανηφορίζει οι συνθήκες μεταβάλλονται δραματικά. Πρώτα-πρώτα το οδόστρωμα αποκτάει βαθιά νεροφαγώματα. Μια άλλη συνέπεια της ορμητικής ροής του νερού είναι η απομάκρυνση του χώματος, έτσι που ο δρόμος είναι κατάσπαρτος από πέτρες, ως επι το πλείστον αιχμηρές και για τα λάστιχα πολύ επικίνδυνες. Αναγκάζομαστε λοιπόν να ελισσόμαστε διαρκώς ανάμεσά τους για να τις αποφύγουμε. Η τρίτη και αναμενόμενη συνέπεια είναι οι κατολισθήσεις. Σε κάποια σημεία της διαδρομής είναι τόσο συχνές, που σχεδόν έχουμε πάψει πια να οδηγούμε. Απλά, μετακινούμε μερικά μέτρα τα αυτοκίνητα και μετά βγαίνουμε όλοι έξω και απομακρύνουμε τις πέτρες. Κάποιες απ' αυτές είναι τόσο μεγάλες, που για την μετακίνησή τους απαιτούν την συντονισμένη προσπάθεια δύο ατόμων. Το τοπίο βέβαια εξακολουθεί να είναι υπέροχο, όμως η μέση ωραία ταχύτητα των αυτοκινήτων μπορεί να συγκριθεί μόνον με της γελώνας.



Ενισχύοντας την όρασή του με τα κιάλια, ο Αποστόλης προσπαθεί να διεισδύσει στις λεπτομέρειες των Αγραφιώτικων βουνοκορφών.

-Ελπίζω ν' αξίζει τον κόπο όλη αυτή η ταλαιπωρία λέω στην Άννα.

Πιο πάνω οι κλίσεις του δρόμου γίνονται ηπιότερες, τα πρηνή με τα σαθρά πετρώματα και τις κατολισθήσεις δίνουν τη θέση τους στο χώμα και στη λάσπη. Ξαφνικά, τη στιγμή που το οδόμετρο δείχνει 5,9 χλμ. ακριβώς, ο δρόμος τελειώνει. Ένα απόλυτα επίπεδο έδαφος απλώνεται μπροστά μας καλυμμένο απ' άκρη σ' άκρη με καταπράσινο χορτάρι. Είναι το **Οροπέδιο της Απιδιάς**. Βγαίνουμε από τα αυτοκίνητα και το θέαμα που αντικρίζουμε είναι απίστευτο. Σε όποια κατεύθυνση κι αν στρέψουμε τα κεφάλια μας, τα βλέμματά μας συναντούν χιονισμένες κορυφές, ομαλές, απόκρημνες, καμπύλες ή οξυγώνιες. Κοινό χαρακτηριστικό των περισσότερων είναι οι πολύ απότομες κλίσεις και τα χαοτικά βράθρα που δημιουργούνται ανάμεσά τους. Όλες είναι καλυμμένες με άφθονο χιόνι που λάμπει εκτυφλωτικά στο πρωινό φως του ήλιου. Στη στιγμή έχουμε ξεχάσει και τις κατολισθήσεις και τη λάσπη και κάθε

ταλαιπωρία του δρόμου. Αυτό το ονειρεμένο τοπίο των Αγράφων δεν συγκρίνεται με τίποτε. Αυθόρμητα διασκορπιζόμαστε σε κάθε σημείο του οροπεδίου. Άλλος πηγαίνει προς τα νότια, σ' ένα δασωμένο λοφάκι με μια εγκαταλελειμμένη μάντρα και δύο τρία πέτρινα, μισοερειπωμένα καλυβάκια. Άλλος βαδίζει μερικές εκατοντάδες μέτρα προς τα ΒΔ, ως την κορυφή ενός λόφου. Εγώ ανακαλύπτω σε μία έξαψη του εδάφους στη μέση του οροπεδίου, ένα παλιό πέτρινο αλώνι. Το πλακόστρωτο δάπεδό του, με διάμετρο 9 περίπου μέτρων, διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση, οι όρθιες όμως πέτρες που οριοθετούν την περίμετρο έχουν σχεδόν εξαφανισθεί. Το επίπεδο τμήμα του οροπεδίου της Απιδιάς, πλησιάζει σε έκταση τα 50-60 στρέμματα. Η ύπαρξη του αλωνιού και της στάνης φανερώνουν τη γεωργική και κτηνοτροφική του χρήση από τους κατοίκους των Επινιανών. Όπως είναι υπερυψωμένο στο κέντρο του οροπεδίου, το αλώνι αποτελεί σημείο ιδανικό για συστηματική παρατήρηση



Κοινό χαρακτηριστικό των περισσότερων Αγραφιώτικων βουνών είναι οι πολύ απότομες κλίσεις και τα καστικά βάραθρα που δημιουργούνται ανάμεσά τους.

και προσπάθεια αναγνώρισης όλων των γύρω περιοχών. Έρχεται δίπλα μου ο Αποστόλης, απλώνουμε στις πλάκες έναν λεπτομερή χάρτη των Αγραφών με κλίμακα 1:50.000, τον προσανατολίζουμε ακριβώς στην κατεύθυνση του Βορρά και ξεκινάμε την προσεκτική παρατήρηση των Αγραφιώτικων βουνών.

Στα Δυτικά ορθώνεται ένας συμπαγής ορεινός όγκος με πανύψηλες κορυφές που φράσσουν τελείως τον ορίζοντα. Πρέπει να είναι οι διαδοχικές κορυφές της Φτέρης με υψόμετρο 2.126μ. του Πύργου με 1.989μ. και του Γιδόκαστρου με 1.756μ. Μακρύτερα στα ΒΔ προβάλλουν οι κορυφές της Πυραμίδας και του Σύνδρου, με υψόμετρα 2.002μ. και 2.032μ. αντίστοιχα. Πιο κοντά μας στα ΒΔ υψώνεται η μοναχική και απόκρημνη κορυφή της Πλάκας με ύψος 1.852μ. Πολύ μακρύτερα και λίγο πιο βόρεια, διακρίνεται η πανύψηλη κορυφή Αυγό, περισσότερο γνωστή ως Ντεληδήμι με ύψος 2.162μ. Στα Β είναι ο Γενίτσαρος και μια σειρά από άλλες χιονόλευκες κορυφές. Ανατολικότερα ακόμη, κατάλευκες και σε

μεγάλη απόσταση διακρίνονται οι κορυφές Καταραχιάς. Πέντε Πύργοι και Καλύβια, όλες με υψόμετρα, που ξεπερνούν τα 2000μ. Αναρίθμητες ακόμη δευτερεύουσες κορυφές, χωρίς ονομαστική αναφορά στο χάρτη συμπληρώνουν το μοναδικό αυτό ορεινό ανάγλυφο των Αγραφών.

Μένουμε παραπάνω από μιάμιση ώρα στο Οροπέδιο της Απιδιάς, μας είναι πολύ δύσκολο να εγκαταλείψουμε τον πανέμορφο αυτό τόπο, που από μια γεωλογική παραξενιά, έχει δημιουργηθεί - ειρηνικός και επίπεδος- ανάμεσα σ' όλη αυτή τη συγκλονιστική αγριότητα των πανύψηλων κορυφών.

-Έχετε ακόμα πολύ φως στη διάθεσή σας, λείπει ο Κώστας στην επιστροφή μας. Σας προτείνω μια βόλτα ως το "Αγνάντι", στα νότια του χωριού. Αν μάλιστα σας φτάνει ο χρόνος, επιχειρήστε μια κατεβασία ως το ποτάμι.

Για 3 χλμ. ο δασικός δρόμος είναι επίπεδος και σε καλή κατάσταση, εντελώς αιφνιδιαστικά όμως γίνεται εχθρικός και απροσπέλαστος. Μια μεγάλη κατολίσθηση έχει περιορί-

σει το πλάτος του στο μισό. Το υπόλοιπο μισό που έχει απομείνει, είναι ήδη πολύ στενό, εξαιρετικά λασπωμένο και πολύ επικίνδυνο, αφού από κάτω του χάσκει ένας γκρεμός αρκετών δεκάδων μέτρων. Αφήνουμε τα αυτοκίνητα και συνεχίζουμε με τα πόδια, βουτηγμένοι στη λάσπη ως τον αστράγαλο. 200 περίπου μέτρα παρακάτω ο δασικός δρόμος σταματάει οριστικά, αρχίζει ένα πετρώδες κακοτράχαλο μονοπάτι, στο φρύδι ενός ιλιγγιώδους γκρεμού, που με κατακόρυφη σχεδόν κλίση, καταλήγει χαμηλά στο φαράγγι του Αγραφιώτη. Διαβαίνουμε με προσοχή το επικίνδυνο αυτό σημείο, που σε καμιά περίπτωση δεν συνιστάται σε άτομα που επηρεάζονται από ίλιγγο. Αμέσως μετά αρχίζουμε να κατηφορίζουμε ένα παλιό καλντερίμι, ανάμεσα σε πυκνή βλάστηση από πουρνάρια. Σε λίγα λεπτά φτάνουμε σ' ένα πέτρινο ερειπωμένο χτίσμα, με πολύ καλή ξερολιθιά, παλιό "ξωκλήσι. Βρισκόμαστε σ' ένα μικρό, επίπεδο κομμάτι γης, στην άκρη μιας απότομης πλαγιάς. Είναι ένα σημείο κορυφαίας θέας, πραγματικό "Αγνάντι". Σ' όλο τον δυτικό ορί-

ζοντα δεσπόζει ο χιονισμένος συμπαγής όγκος της Φτέρης, που τις πρωινές ώρες ατενίζαμε από το οροπέδιο της Απιδιάς. Από το σημείο αυτό επιπλέον έχουμε ανοιχτή θέα προς τα νότια με όλη την χοάνη του φαραγγιού του Αγραφιώτη. Κάτω χαμηλά αναπτύσσεται ένα πολύπλοκο ανάγλυφο, με απίστευτα στενές και απόκρημνες χαράδρες, που ανάμεσα τους κυλάει το ρέμα της Φτέρης, παραπέρα του Αγραφιώτη.

Αν είχαμε χρόνο και κυρίως διάθεση για σκληρή πεζοπορία, θα μπορούσαμε ίσως να συνεχίσουμε το μονοπάτι και μετά από μια πολύ απότομη κατάβαση, να βρεθούμε στην κοίτη του ρέματος της Φτέρης. Το παμπάλαιο αυτό Αγραφιώτικο μονοπάτι δεν σταματάει στο ρέμα. Περνάει με γεφύρι απέναντι και συνεχίζει για Μοναστηράκι, Βαρβαριάδα και πολλούς άλλους προορισμούς στα νότια Άγραφα. Προσπαθώ να εντοπίσω από ψηλά το ανεπαίσθητο ίχνος του ανάμεσα στις αντικρυνές πλαγιές.

-Μέχρι το 1989 που ανοίχθηκε ο σημερινός χωματόδρομος για τα Επινιανά, αυτό το

ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΑΠΙΔΙΑΣ. Σε υψόμετρο 1350 μ. είναι ένα ειρηνικό υψίπεδο, που περιβάλλεται από τις επιβλητικές κορυφές των Αγραφιώτικων βουνών.





ΑΓΓΡΑΦΙΩΤΗΣ. Στην τοποθεσία " Αγγάντι" η Γιάννα ανηφορίζει το παμπάλαιο καλντερίμι, που ως πρόσφατα ήταν η μοναδική οδός σύνδεσης των Επιφανών με τα υπόλοιπα Άγραφα. Από το υψόμετρο των 1050μ. το θέαμα του φαράγγιού του Αγραφιώτη είναι εκπληκτικό.

μονοπάτι ήταν η μοναδική οδός επικοινωνίας του χωριού με τα υπόλοιπα Άγραφα, μου λέει ο Κώστας, καθώς επιστρέφουμε από το Αγγάντι. Την εμπειρία αυτή την έζησα κι εγώ με την γυναίκα μου από το 1985, που επιστρέψαμε από την Αθήνα ως το 1989, που ανοίχθηκε ο δρόμος. 4 ώρες μας έπαιρνε για να φτάσουμε από τα Επιφανά ως το Χάνι του μπαρμπα-Γιώργου του Κοντογούνη στη Βαρβαριάδα. Ως εκεί έφτανε το αυτοκίνητο που ερχόταν από το Καρπενήσι. Μετά φορτώναμε τις προμήθειες στο μουλάρι του μπαρμπα-Κώστα -το γεροντάκι που γνώρισε το πρωί στο καφενείο- και παίρναμε την ανηφόρα για το χωριό. Θυμάμαι κάποιες περιπτώσεις, που έκανα δύο φορές σε μια μέρα αυτή τη διαδρομή.

Κάθομαι και τον κοιτάω. Αν ο Κώστας, που είναι σχετικά νέος ακόμα, έχει τέτοιες εμπειρίες, τότε ποιες πρέπει να είναι οι αναμνήσεις των άλλων ηλικιωμένων κατοίκων των





Πέτρινο γεφύρι στο δρόμο προς τα Βραγγιανά, ένα από τα πολλά και ωραία γεφύρια των Αγράφων.

Αγράφων.

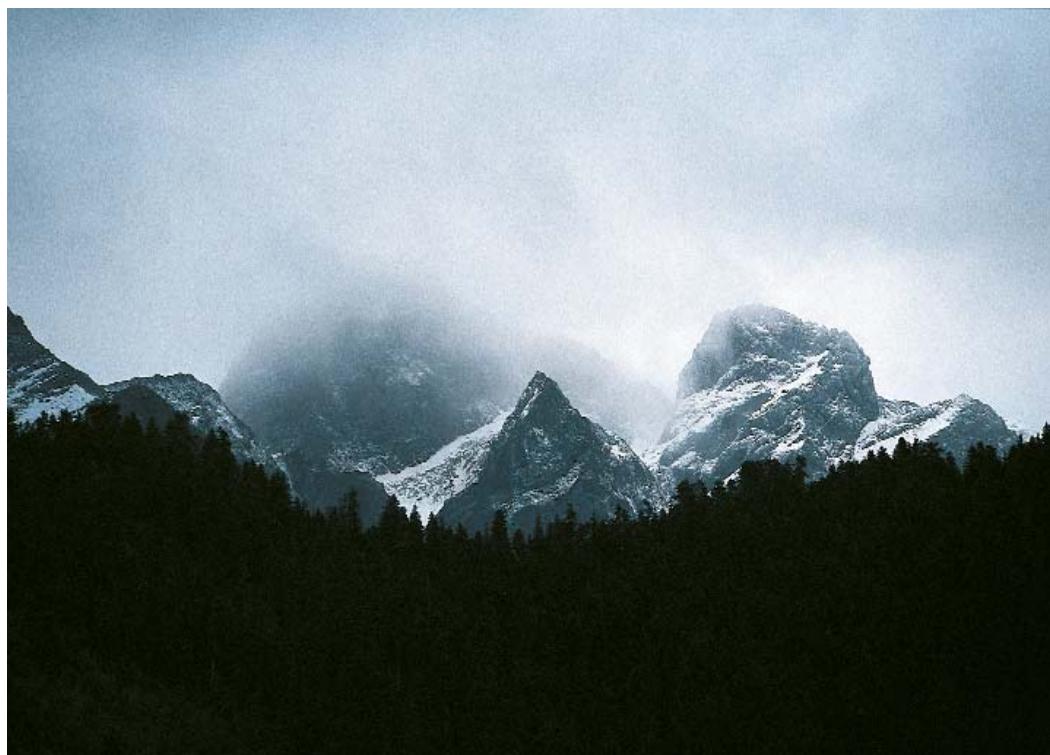
-Μια ζωή αγώνας και πάλη για την επιβίωση, σ' έναν τόπο δύσκολο, με άγριους χειμώνες και ελάχιστη γη για καλλιέργεια. Αυτές είναι οι αναμνήσεις τους, μου λέει ο Κώστας. Να φανταστείς πως το ηλεκτρικό ρεύμα, αυτή η στοιχειώδης μορφή πολιτισμού, έφτασε στα Επινιανά το 1990, σχεδόν 10 χρόνια από σήμερα. Το ίδιο συνέβη και με το αυτόματο τηλέφωνο. Ως τότε ήταν χειροκίνητο, όπως σ' εκείνα τα αλησμόνητα αστυνομικά τμήματα στις παλιές Ελληνικές ταινίες. Παρ' όλα αυτά εγώ κατάφερα από το 1985 ακόμα, να στήσω έναν μικρό ραδιοφωνικό σταθμό με γεννήτρια, που για δύο ώρες κάθε μέρα μετέδιδε ειδήσεις τοπικού ενδιαφέροντος με εμβέλεια σ' όλη την περιοχή του Δήμου Αγράφων. Ήταν το "**Ράδιο Επινιανά**" στην συχνότητα των 107,8 των FM. Το 1988 μάλιστα χάρη σε μια κεραία που τοποθέτησα ψηλά, η εμβέλεια επεκτάθηκε και το σήμα έφτασε μέχρι την Πάτρα, την Αγιά Λάρισα και τα Γιάννενα. Ακόμα θυμούνται στην περιοχή ένα περιστατικό που συνέβη με το μεγάλο χιόνι του χειμώνα του 1987. Τότε

στο **Ασπρόρρεμα** ζούσαν δύο οικογένειες, που είχαν εντελώς αποκλειστεί από τα χιόνια και κινδύνευαν. Οι συνεχείς επικλήσεις μου από το σταθμό ακούστηκαν από έναν ερασιτέχνη των Τρικάλων, που ειδοποίησε την τότε Νομάρχη Καρδίτσας, κυρία **Αναστασία Κανελλοπούλου**, που μερίμνησε αμέσως να σταλεί ελικόπτερο. Το 1989 σταμάτησε να εκπέμπει ο σταθμός, ακόμα όμως κρατάω όλα τα μηχανήματα.

-Το ταβερνάκι και ο ξενώνας πώς προέκυψαν; ρωτάω τον Κώστα.

-Το 1985 που δεν αντέχαμε άλλο την Αθήνα κι επιστρέψαμε στον τόπο μας, μέναμε αρχικά σε μια μικρή παράγκα με λαμαρίνες στην προέκταση της πλατείας. Ακόμα υπάρχει. Μετά αρχίσαμε να χτίζουμε με πολλή προσωπική εργασία το σπιτικό μας. Αργότερα έγινε ταβερνάκι και τον Ιούνιο του 2000 ξεκίνησε η λειτουργία του ξενώνα, μ' αυτά τα 7 δίκλινα δωμάτια, που κάποια μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ως τρικλινα.

Δεν με παραξενεύει η ιστορία του Κώστα και της Γιώτας. Κατατάσσονται και αυτοί ανάμεσα στους τούσους άλλους αγωνιστές και ιδεο-



λόγους, που όλα αυτά τα χρόνια έχουμε συναντήσει, σε μερικές από τις πιο απόμακρες και πιο γοητευτικές γωνιές αυτής της χώρας.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΩΜΕΝΟΙ ΣΤΑ ΑΓΡΑΦΑ

Οι υπόλοιπες 4 μέρες μέχρι τη γιορτή των Θεοφανείων κυλούν με ρυθμούς καταγιστικούς, από νωρίς το πρωί ως το τελευταίο φως κάθε απόγευμα. Προσπαθούμε με κάθε τρόπο να εκμεταλλευθούμε την περιορισμένη διάρκεια της ημέρας, για να γνωρίσουμε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο τμήμα των Αγράφων. Δυστυχώς οι καιρικές συνθήκες εξακολουθούν να είναι ιδιαίτερα αντίξοες. Η χώρα των Αγράφων δέχεται καθημερινά απίστευτες

Αθήνα. Έτσι οι μόνοι εκπρόσωποι της Θεσσαλονίκης, παραμένουμε οι δυο μας με την Άννα. Πολύ γρήγορα έχουμε όλοι γίνει μια μεγάλη ομοιογενής παρέα, που συνήθως ακολουθεί ένα κοινό πρόγραμμα σ' όλη τη διάρκεια της μέρας. Ένα πρωί αποφασίζουμε να διερευνήσουμε την ορεινή διαδρομή, που συνδέει τα Ευρυτανικά Άγραφα με τη Λίμνη Πλαστήρα. Διασχίζουμε τον ωραίο οικισμό των Βραγγιανών με τις παμπάλαιες εκκλησίες και τα εκπληκτικά ελατοδάση και ανηφορίζουμε προς τα βόρεια, σε καλό και αξιόπιστο χωματόδρομο. Πιο πάνω φτάνουμε στο υψηλότερο σημείο της διαδρομής, στον αυχένα με το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου, σε υψόμετρο 1570μ. Εδώ το μικροκλίμα μετα-

ΑΥΧΕΝΑΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ.

Αυθεντικές χειμωνιάτικες συνθήκες στα Άγραφα με χιόνι και πυκνή ομίχλη. Παρά τον παγωμένο αέρα η συντροφιά στον αυχένα του Αγ. Νικολάου δεν παύει να είναι χαμογελαστή και χαρούμενη.



ποσότητες βροχής, που άλλοτε συνοδεύονται με χαλάζι και άλλοτε με σφοδρούς ανέμους. Βέβαια είναι πολύ συναρπαστική εμπειρία να ζούμε παρόμοια καιρικά φαινόμενα στη φύση, ανάμεσα σε φαράγγια, δίπλα σε βουερά ποτάμια ή καταρράκτες, διασχίζοντας ελατοδάση και αυχένες με μεγάλα υψόμετρα ή γύρω από μια ξυλόσομπα στο φιλόξενο καφεενδάκι κάποιου απόμακρου οικισμού. Αν μάλιστα εμφανιζόταν πού και πού και κάποια ηλιαχτίδα, θα είχαμε την ευκαιρία ν' αγγίξουμε για λίγο και τις φωτογραφικές μας μηχανές. Δυστυχώς σε σπάνιες μόνον περιπτώσεις συμβαίνει κάτι τέτοιο.

Οι επισκέπτες που περιμένει ο Κώστας, ένας ένας καταφθάνουν. Είναι συνολικά 7 άτομα με τρία αυτοκίνητα, προερχόμενοι όλοι από

βάλλεται δραματικά, με άφθονο χιόνι, ομίχλη και παγωμένο αέρα. Είναι αδύνατον να παραμείνει κανείς παραπάνω από μερικά λεπτά σ' αυτό το τόσο εκτεθειμένο σημείο. Κατηφορίζουμε προς τη λίμνη Πλαστήρα μέσα από μια θαυμάσια διαδρομή, με οξυές, έλατα και θεαματικά φαράγγια.

Πλησιάζοντας το επίπεδο της λίμνης δεν πιστεύουμε στα μάτια μας. Η ομίχλη διαλύεται, τα σύννεφα αραιώνουν, προβάλλει ο ήλιος και η θερμοκρασία ανεβαίνει κατακόρυφα. Εκατοντάδες αυτοκίνητα, από διάφορες πόλεις της Ελλάδας, συνωστιάζονται ανάμεσα στους οικισμούς της λίμνης, βρισκόμαστε ξαφνικά από την απόλυτη μοναξιά και ηρεμία των βουνών, σε συνθήκες κυκλοφοριακής συμφόρησης. Ανεφοδιαζόμαστε στα γρήγορα



ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ. Εσωτερικό της εκκλησίας στον Μάραθο, με το θαυμάσιο τέμπλο και τους κατάγραφους τοίχους, που η τοιχογράφησή τους χρονολογείται από το 1771.

με καύσιμα, επισκεπτόμαστε για λίγο την εκκλησιαστική Μονή της Παναγίας της Πελεκητής πάνω από την Καρίτσα και σπεύδουμε να ξαναπαράρουμε τα βουνά σαν κυνηγημένοι. Κάποια άλλη μέρα συμφωνούμε ν' ανακαλύψουμε τον **Μάραθο**, ένα μικρό χωριουδάκι, χαμένο μέσα στα βουνά. Από την **Βαρβαριάδα**, που είναι κομβικό σημείο στην κεντρική οδική αρτηρία, παίρνουμε τον ανήφορο, με κατεύθυνση ανατολική. Αρχικά η διαδρομή δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, λίγο πιο πάνω όμως, το τοπίο γίνεται εντυπωσιακό, με έλατα, φαράγγια, άγριες χαράδρες και δρόμο χαραγμένο στο χείλος απίστευτων γκρεμών. Στην τελευταία διαδρομή προς το χωριό, αντικρίζουμε ξαφνικά σε μια αντικρινή χαράδρα, έναν θαυματικό καταρράκτη με άφθονο νερό, που πρέπει να ξεπερνάει σε ύψος τα 30μ. Αμέσως μετά εμφανίζεται ο Μάραθος χτισμένος στην κορυφή ενός λοφίσκου, που ξεπροβάλλει μοναχικός ανάμεσα στην μεγαλόπρεπη χοάνη των βουνών. Εδώ γεννήθηκε ο ξακουστός πρωτοκλέφτης των

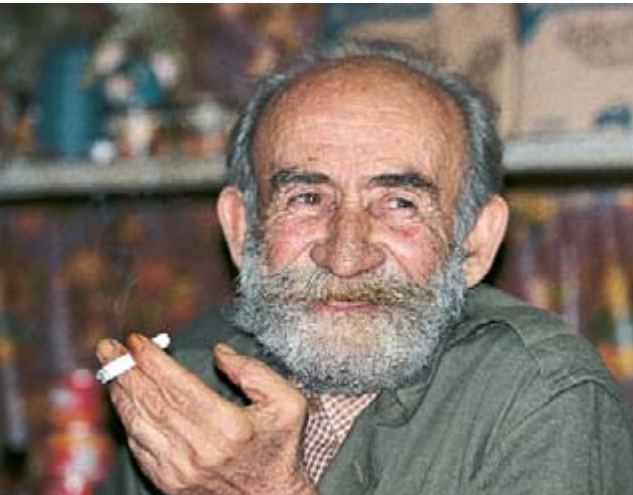
Αγράφων **Κατσαντώνης** και η μικρή πλακόστρωτη πλατεία του χωριού φέρει το όνομά του. Στην κορυφή του λόφου δεσπόζει η πανέμορφη εκκλησία των **Ταξιαρχών** με τον πλακόσκεπο τρούλλο της, χτισμένη το 1591 και τοιχογραφημένη το 1771. Βρίσκουμε καταφύγιο από τη βροχή στο μικρό καφεενδάκι, γύρω από τη μεγάλη ξυλόσομπα, με ομελέτα, τηγανιτές πατάτες, ωραίο τυρί και ψωμί ψημένο στα κάρβουνα της σόμπας. Το λιτό αυτό γεύμα με πρόχειρους μεζέδες, είναι από τα ωραιότερα, σ' όλη τη διάρκεια της παραμονής μας στα Άγραφα.

Ένα ολόκληρο πρωινό αφιερώνεται στα Βραγγιανά, με αυθεντική ξενάγηση από τον Νίκο Παρθένη στη θαυμάσια γύρω φύση, στις παμπάλαιες εκκλησίες αλλά και στην ιστορία του χωριού με τη μεγάλη συμβολή του στην άνθιση των γραμμάτων. Σ' αυτό το ιστορικό κεφαλοχώρι λειτούργησε από το 1660 έως το 1705 το περίφημο "**Έλληνομουσείο Αγράφων**", αληθινό πανεπιστήμιο για την εποχή του, όπου δίδαξαν ονομαστοί διδάσκαλοι όπως ο



Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ και η περίφημη πηγή ΦΟΝΤΑΝΑ, με καινούργια θαυμάσια τοιχοποιία δίπλα στο εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής στα Βραγγιανά, που με το νερό της δρόσιζε τον δάσκαλο Ευγένιο Γιαννούλη τον Αιτωλό.





Ο Μπαρμπα Λάμπρος ο Κοντογιάννης, φιλόξενος και συμπαθέστατος καφετζής, συνεχίζει τη νπαράδοση του πατέρα του στην Βαρβαριάδα.

Ευγένιος Γιαννούλης, ο Αναστάσιος Γόρδιος και ο Κοσμάς ο Αιτωλός. Μετά την πολύωρη περιπλάνηση μας υποδέχεται η Αγγελική στο όμορφο κατάλυμα της οικογένειας στον μικρό οικισμό του Αγίου Αντωνίου. Το τραπέζι της είναι γεμάτο με άφθονες λιχουδιές, ωραία κρασί και εκπληκτικό ζυμωτό ψωμί, φτιαγμένο από τα χέρια της και με σιτάρι αλεσμένο σε νερόμυλο της περιοχής. Δεν έχει άδικο το εξαίρετο αυτό ζευγάρι, που όλο και συχνότερα τον τελευταίο καιρό μελετάει τρόπους οριστικής διαφυγής από τον εναγκαλισμό της Αθήνας και επιστροφής στις ρίζες του.

Κάποιο απομνημόνεο διαπιστώνουμε, πως μετά τις τόσες δύσκολες διαδρομές, τα αποθέματα βενζίνης στα ρεζερβουάρ είναι οριακά. Αποφασίζουμε να επιχειρήσουμε τη διαδρομή των 30 περίπου χιλιομέτρων ως τον **Κρέντη**, το πλησιέστερο σημείο με βενζινάδικο. Έξω από το **Μοναστηράκι** σταματάμε για λίγο στο ταβερνάκι της κυρα-**Μαρίας**, που παρά την νέα -ακόμη- ηλικία της, είναι θρυλική σ' όλη την περιοχή για τα 10 ! της παιδιά. Λίγο αργότερα στην **Βαρβαριάδα** κάνουμε μια μικρή στάση για καφέ στο παλιό χάνι του Κοντογούνη, που βρίσκεται στη θέση αυτή από το 1937. Σήμερα λειτουργεί σαν καφενείο



Ο κυρ Παναγιώτης ο Τσιγαρίδας, από το Μάραθο έχει αναλάβει το ψήσιμο του ψωμιού, στην ξυλόσομπα του μικρού καφενείου του χωριού.

από τον γιό του μπαρμπα-Γιώργου, τον **Λάμπρο**, ηλικιωμένο πια κι αυτόν. Η διαδρομή ως τον Κρέντη είναι μια δυσάρεστη οδηγική εμπειρία, από τις αμέτρητες λακούβες, που αφθονούν σε κάθε σημείο του οδοστρώματος. Δεν είναι λοιπόν παράξενο, που για την χωμάτινη διαδρομή των 27 χλμ. απαιτείται σχεδόν μιάμιση ώρα. Ελληνική πραγματικότητα του 2003, έλεος !

Την τελευταία μας νύχτα στα Επινιανά η βροχή σταματάει, τα σύννεφα αραιώνουν, ο πλανήτης Δίας ξαναλάμπει στον ουρανό. Βγαίνουμε όλοι και θαυμάζουμε το "σπάνιο" αυτό φαινόμενο, σαν να είμαστε Βορειοευρωπαίοι. Τα χαράματα ξυπνάω ξαφνικά από έναν δυνατό, γνώριμο θόρυβο και προς στιγμήν, νομίζω πως ονειρεύομαι. Το θέαμα όμως από το παράθυρο με ξαναφέρει στην πραγματικότητα των Αγράφων. Έξω χαλάει ο κόσμος, με σφοδρό αέρα και βροχή που εναλλάσσεται με χαλάξι. Καθισμένοι λίγο αργότερα μπροστά στην τζαμαρία, πίνουμε τον καφέ μας και παρατηρούμε το χαλάξι, καθώς χοροπηδάει στο πλακόστρωτο. Όλοι είναι έτοιμοι για αναχώρηση, μα κανείς δεν τολμάει να πάει με τα πράγματά του ως τα αυτοκίνητα. Γύρω από τις 10 το χαλάξι και η

βροχή σταματάνε απότομα. Η ατμόσφαιρα φωτίζεται, τα σύννεφα φεύγουν μακριά κατά τα βουνά, ο ουρανός ξανοίγει. Ένα επιβλητικό ουράνιο τόξο στεφανώνει το βόρειο τμήμα των Επινιανών και παραμένει εκεί για ώρα αρκετή, αυξομειώνοντας διαρκώς το μέγεθος και την ένταση των χρωμάτων του. Μεταφέρονται τα πράγματα, φορτώνονται στα αυτοκίνητα, σφίγγουν τα χέρια και ανταλλάσσονται τηλέφωνα και υποσχέσεις για την επόμενη συνάντηση. Τα πρώτα αυτοκίνητα ξεκινούν, για το μακρύ ταξίδι ως την Αθήνα. Καιρός ήταν. Μετά τη μικρή ανάπαυλα ήλιος και ουράνιο τόξο εξαφανίζονται, το χωριό και ο ορίζοντας κρύβονται πίσω από ομίχλη και ξεσπάει μια δυνατή βροχή.

ΣΤΗ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΣΤΑΝΑΣ

*-Ε*σείς δεν υπάρχει λόγος να φύγετε ακόμα, λέει ο Κώστας. Άλλωστε όπου νάναι ο καιρός θα βελτιωθεί.
-Δεν θ' αργήσουμε να ξαναρθούμε, του απαντάω. Λυπάμαι μόνον που δεν μπορούσαμε να

πάμε στο Ασπρόορρεμα και στη Μονή της Παναγίας της Στάνας.

-Το Ασπρόορρεμα θέλει αρκετές ώρες και καλό καιρό. Στη Μονή όμως μπορούμε να πάμε και μαζί, όπως θα φεύγετε.

Δεν χάνει καιρό. Βρίσκει τον **μπαρμπα-Λάμπρο**, τον επίτροπο που έχει το κλειδί και ξεκινάμε. Από την κεντρική οδική αρτηρία κάτω από τα Επινιανά στρίβουμε αριστερά σ' έναν πολύ ανηφορικό και εξαιρετικά δύσβατο χωματόδρομο, γεμάτο με πέτρες από τις κατολισθήσεις. 1200μ. πιο πάνω φτάνουμε στην μικρή πλατεία με τις νέες τριώροφες εγκαταστάσεις της Μονής που κατοικούνται από μοναχούς μέχρι το 1984. Λίγο πιο πάνω ορθώνεται ένα ακόμη τριώροφο οίκημα, πετρόχτιστο, που στέγαζε άλλοτε τα κελιά των μοναχών, ενώ σήμερα έχει μετατραπεί σε περιστασιακό ξενώνα. Κάποτε η Μονή γνώρισε μέρες ακμής, με σημαντική περιουσία από πολλά γιδοπρόβατα, αγελάδια και εκτάσεις γης, ακόμα και στη λίμνη Πλαστήρα. Δίπλα από το τριώροφο κτίσμα σώζεται το μικρών διαστάσεων, πρώτο Καθολικό της Μονής, που

Μέρα των Φώτων. Στεφανωμένα με τα χρώματα του ουράνιου τόξου τα Επινιανά μας αποχαιρετούν μετά από 5 μέρες συνεχούς βροχής.



χτίστηκε στα 1550 και διατηρεί ακόμη το αρχικό πλακόστρωτο δάπεδό του, ενώ ο τρούλος και η μία του κόγχη είναι από πωρόλιθο. Ανεβαίνοντας μερικά σκαλοπάτια φτάνουμε στο υψηλότερο σημείο του συγκροτήματος, όπου βρίσκεται το μεταγενέστερο Καθολικό, που είναι επίσης πολύ παλιό. Τα πάντα εδώ, στο υψόμετρο των 900 περίπου μέτρων, είναι εντυπωσιακά. Ο ναός είναι χτισμένος κυριολεκτικά στο χείλος ενός φοβερού γκρεμού, σχεδόν ενσωματωμένος μέσα στο κοίλωμα ενός τεράστιου συμπαγούς βράχου, που ορθώνεται κατακόρυφα πολλές δεκάδες

και πράσινους. Μια μεγάλη τοιχογραφία σώζεται πάνω από την είσοδο και άλλες στο ιερό και στον θόλο του τρούλου. Οι υπόλοιποι τοίχοι είναι σοβατισμένοι και φέρουν εμφανή ίχνη υγρασίας, που προέρχονται προφανώς από τον βράχο που καταλαμβάνει ένα μεγάλο τμήμα των τοιχωμάτων του ναού. Παρά την εγκατάλειψή της από τους μοναχούς, η Μονή της Παναγίας Στάνας είναι εξαιρετικά δημοφιλής.

Κάθε χρόνο συγκεντρώνει πολλούς προσκυνητές, και γιορτάζει το βράδυ της 7ης και το πρωί της 8ης Σεπτεμβρίου.



Ο ευγενικός και καθοσυνάτος μπαρμπα Λάμπρος από τα Επινιανά, επίτροπος της Παναγίας της Στάνας, μας άνοιξε την είσοδο με το τεράστιο κλειδί και μας ξενάγησε σ' όλους τους χώρους της εκκλησίας.

Ο καλός μας οικοδεσπότης στον ξενώνα των Επινιανών, Κώστας Γαντζούδης, ανάβει ένα καντήλι στο Καθολικό της Μονής της Παναγίας της Στάνας. Μπροστά του είναι ένα τμήμα από το εξαιρετικής τέχνης ξυλόγλυπτο τέμπλο της εκκλησίας.

μέτρα πιο πάνω. Η λιθοδομή είναι πολύ στέρεη, ενώ ο τρούλος δίνει την εντύπωση, ότι αποτελεί προέκταση του βράχου. Πίσω από τον τρούλο υπάρχει σπηλιά, που σύμφωνα με την τοπική παράδοση βρέθηκε η εικόνα της Παναγίας. Εξίσου εντυπωσιακό είναι και το συνολικό τοπίο. Κάτω χαμηλά κυλάει το Ασπρόρρεμα, που μετά από λίγο συναντάει τον Αγραφιώτη. Στις αντικρινές βουνοπλαγιές κυριαρχούν με την καταλυτική παρουσία τους πυκνά ελατοδάση και ανάμεσά τους διακρίνεται το αμυδρό ίχνος από το μονοπάτι του Ασπρορρέματος. Στο εσωτερικό του ναού δεσπόζει το μεγάλων διαστάσεων και εξαιρετικής τέχνης ξυλόγλυπτο τέμπλο, ελαφρά χρωματισμένο με τόνους κοκκινωπούς

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με στεγνό επιτέλους καιρό ανηφορίζουμε από τα Βραγγιανά προς τον αυχένα του Αγ. Νικολάου. Στην κορυφή σταματάμε για λίγο, αγκαλιάζουμε με το βέμμα τις αναρίθμητες κορυφές και τα φαράγγια, όσο περισσότερα Ευρυτανικά Άγραφα μπορούμε. Ύστερα κατηφορίζουμε προς τα πεδινά και ήπια Θεσσαλικά Άγραφα και την Λίμνη Πλαστήρα. Στον κάμπο της Καρδίτσας το φως έχει λιγοστέψει αισθητά. Μόνον πάνω από τα Αγραφιώτικα βουνά παραμένουν ακόμα κάποιες κοκκινωπές ανταύγειες.

Ευχαριστίες : Θερμά ευχαριστούμε τον Κώστα και την Γιώτα Γαντζούδη, τόσο για την





Το καθολικό της Μονής της Παναγιάς της Στάνας, χτισμένο κυριολεκτικά στην αγκαλιά ενός θεόρατου βράχου σ' ένα τοπίο επιβλητικό και απόκρημνο. Τμήμα του χάρτη "Άγραφα" των Road Editions (Δεξιά).

θερμή φιλοξενία τους, όσο και για όλες τις πληροφορίες και διευκολύνσεις.

Ευχαριστούμε επίσης τον αγαπητό φίλο Νίκο Παρθένη για τα άφθονα στοιχεία που έθεσε στη διάθεσή μας για τα Άγραφα και τις ξεναγήσεις του.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ : 22370

Δήμος Αγράφων : 93276, 93333 Fax 93332

ΔΙΑΜΟΝΗ

Επιειανά:

Ξενώνας **Πανόραμα** [Γαντζούδη Παναγιώτα} 8 δωμ. 93212, 94122, 6972 330058

Άγραφα: Ενοικ. Δωμάτια

α) Κομπογιάννης Κ. 7 δωμ. 93209

β) Κίτσιος Γ. 7 δωμ. 24082

γ) Γατής Κ. 5 δωμ. 93220

Μάραθος : Πεσλής Χ. 3 δωμ. 31446

ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΝΑΝΩΝ

Από Αθήνα : 350 χλμ. περίπου

Από Θεσσαλονίκη : 300 χλμ περίπου

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ :

Ο Δήμος Αγράφων είναι ο μοναδικός Δήμος πανελλαδικά χωρίς άσφαλτο. Οι δρόμοι είναι βατοί και από χαμηλά αυτοκίνητα, τη χειμερινή όμως περίοδο υπάρχουν δυσκολίες από λάσπες, νεροφαγώματα και κατολισθήσεις.

ΥΨΟΜΕΤΡΟ: Το μέσο υψόμετρο των οικισμών του Δήμου Αγράφων είναι 1000μ.

ΧΑΡΤΕΣ : ROAD EDITIONS, ΑΓΡΑΦΑ, 1: 50.000, συμβατός μεGPS

ΑΝΑΒΑΣΗ, Β. ΑΓΡΑΦΑ - ΛΙΜΝΗ ΠΛΑΣΤΗΡΑ, 1 : 50.000, συμβατός μεGPS

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

♦ Τάκης Ντάσιος , " ΣΤ' ΑΓΡΑΦΑ", εκδ. Μίλητος

♦ Εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΣ, LAROUSSE, BRITANNICA, τομ 2ος

♦ Στοιχεία από Δήμο Αγράφων

